

”Det är något med kvantfysik”

Ett examensarbete om djurhomeopati

GÖTEBORGS UNIVERSITET

JMG, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation

Helena Sällström och Karl Martinsson

Examensarbete i journalistik 22,5 Hp, VT-2011

Handledare: Anna Jaktén

Innehållsförteckning

Journalistisk presentation

Han står upp för homeopatin	sida 4
Fakta: Vad är homeopati?	sida 6
Veterinärer: Vi ser djuren lida	sida 8
– Men inga anmälningar har kommit in till länsstyrelserna	sida 9
Djurhomeopaten: ”Man måste döda djur när man är veterinär”	sida 10
Homeopatveterinären trotsar förbundet	sida 12
Försöken till samtal har somnat in	sida 13

Metodrapport

Inledning	sida 16
Analys	sida 16
Hemsidestext	sida 16
Bakgrund	sida 16
Metod och materialanvändning	sida 17
Arbetets gång	sida 19
Källförteckning	sida 20
Bilder	sida 22
Arbetsfördelning	sida 23
Målgrupp och publicering	sida 23

Bilagor

Bilaga 1 – Veterinärenkäten	sida 24
Bilaga 2 – Lista på djurskyddshandläggare	sida 25
Bilaga 3 – Version till Göteborgs-Posten	sida 26

Att inte behandla djur med vanlig medicin är känsligt. Så känsligt att det finns djurägare som låter bli att berätta för sina veterinärer att de gör det. Så känsligt att veterinärer som går utanför vetenskapens ramar riskerar sina legitimationer. Så känsligt att alternativbehandlare och veterinärsamfundet slutade prata med varandra för åtta år sedan.

Det här är ett examensarbete om djurhomeopati.

Han står upp för homeopatin

*Veterinärer kallar det kvacksalveri och oroar sig för djurlidande.
Men Bernt Samuelsson på Orust har behandlat sina kor med
homeopati i 16 år. Han har inga planer på att sluta.*

Bernt Samuelsson med kalv
Foto: Robin Aron Olsson / GP

Ingenting i det yttre avslöjar något ovanligt med Bernt Samuelssons ekologiska gård. Den ligger på orten med det köttklingande namnet Fläskum, men de flesta av djuren där är mjölkkor. På gårdsplanen springer lammen runt och inne i ladugården går korna lösa. Det är fortfarande vår och de har ännu inte släppts ut på bete.

– Jag var intresserad av hur man kunde minska antibiotikaanvändningen på gården, minns Bernt Samuelsson som är lantmästare och ordförande i Lantbrukarnas riksförbunds orustavdelning.

Homeopati är en alternativ behandlingsmetod med extremt utspädda medel som ofta ges i tablettform eller som salva. Metoden används inte bara i behandling av människor utan också på djur. Bernt Samuelsson har använt metoden sedan mitten av 1990-talet. Han var relativt tidigt ute. Strax därefter fick det en spridning bland svenska lantbrukare.

ATT BEHANDLA sjuka djur med annat än vanlig medicin är känslig mark att ge sig ut på. Så känslig att det finns djurägare som låter bli att berätta att de gör det. I diskussioner på nätet frågar de trevande varandra om det verkligen går att prata öppet om alternativa behandlingar med veterinärer. I långa diskussionstrådar delar de med sig av bilder på djur som de säger har återhämtat sig från sjukdomar och blivit bättre.

”Inget hände. Då tog jag ett medel som är stort på värtor och på en vecka försvann alla värtorna! Magi!!!” (citrat från hästblogg)

MELLAN alternativbehandlarna och kritikerna har tonen ofta varit hård. Sveriges veterinärförbund säger att metoderna är ovetenskapliga, att de saknar effekt och att djur kan bli lidande om rätt vård inte ges.

– För oss är det enkelt. Vår verksamhet vilar på vetenskap och beprövad erfarenhet. Homeopatibehandlingar gör inte det, säger Evamari Lewin som är ordförande i Sveriges Veterinärförbund.

Djurägare får gärna testa lite örter eller för den delen homeopatiska piller på sina djur, det är oftast ofarligt. Så tycker förbundet å ena sidan. Å andra sidan vill de inte att alternativa metoder sprids. Men i nästa andetag skymtar en uppgivenhet: en veterinär kan inte annat än försöka övertyga djurägare om att använda de vanliga medicinerna.

– Om det inte gått väldigt långt kan de inte göra så mycket åt att metoderna används. Det kan vara frustrerande för veterinären, säger Evamari Lewin.

DJURSKYDDSLAGEN säger att ägare till sjuka djur ska kontakta en veterinär. Men veterinärens råd behöver inte följas om det inte rör sig om djurlidande eller smittsamma sjukdomar. Om djurägare använder alternativa behandlingsformer i

stället för att kontakta en veterinär så ser Veterinärförbundet allvarigare på saken.

Bernt brukar inte diskutera homeopati med veterinärer, men de han har mest kontakt med känner till att han använder metoden.

– Jag använder mina medel för till exempel enklare problem i kornas juver. Mer akuta fall behandlas av veterinär, säger Bernt Samuelsson.

Gränsen för vad han behandlar på egen hand drar han vid hur mycket han själv tycker att han kan. Hans inställning är att det mesta kan behandlas, men för att ge sig på mer besvärliga symptom skulle han behöva utbildas mer, tycker han.

I SLUTET AV 1990-talet började en del bönder gå kortare kurser och testa sig fram med homeopati på kor. I dag är de färre – vissa har slutat när korna blivit fler, andra när de inte sett resultat. Bernt Samuelsson har fortsatt. Bland femtontalet mjölkbönder på Orust känner han två som använder metoderna, och ett par fler som testat.

Ola Schultzberg är konsult på organisationen Svensk Mjolk och han besöker många gårdar runt om i landet för att utbilda i förebyggande kohälsa. Då och då möter han lantbrukare som använder sig av homeopati. Det han stött på har oftast varit juverinflammationer som behandlats.

– Inom veterinärmedicinen har synen

på djurlidande förändrats och vi använder sedan ungefär tio år tillbaka mycket mer smärtstillande än förut. Den lindringen får inte djuren som behandlas med homeopati.

BERNT SAMUELSSON öppnar ett skåp på kontoret och visar fyrtioålet små burkar med vita piller. Djurhomeopatin säger sig ha medel för i stort sett alla åkomor och alla djur. Vanliga koproblem som juverinflammation och hudsjukdomar, men också känslor som hemlängtan, stress och sorg. Det gäller att hitta rätt bland över 1000 medel. Om behandlingen inte ger effekt har man valt fel enligt homeopatiförespråkarna. Homeopaternas akilleshäla har varit att metoden inte erkänns av vetenskapen då medlena efter utspädning innehåller mycket lite, eller ingenting alls, av de ämnen som ska ge effekt mot symptomen.

– Det är något med kvantfysik, säger Bernt Samuelsson och återupprepar en förklaringsmodell som homeopatiförespråkare ofta återkommer till då de vill ge behandlingmetoden vetenskaplig legitimitet.

Men det handlar inte bara om att tro på en effekt utan också priset i förhållande till veterinärmedicinen. Att ta ut en veterinär till gården kan bli en dyr historia medan djurhomeopaters besök och homeopatmedel i allmänhet är billigare.

– När en kalv föds för tidigt händer det att den andas dåligt. Då kan det kosta 2000 kronor med ett akut veterinärbesök, säger Bernt Samuelsson.

Han säger att en veterinär ändå inte kan göra så mycket för kalven med syrebrist. En del skulle kalla det för en krass ekonomisk verklighet, men kalvens liv är helt enkelt inte värt det. Och där står Bernt i valet mellan att testa ett homeopatiskt medel eller helt sonika låta naturen ha sin gång. ■

Vad är homeopati?

Homeopati är en omstridd alternativ behandlingsform. Principen är likadan för djur som för människor och ofta används samma medel. Dessa sväljs ofta i form av piller.

Grundidén för homeopatin är att ett ämne som kan skapa vissa symptom hos friska kan bota samma symptom hos sjuka, något man kallar "lika botar lika".

Sverige tillåter bara medel som är så utspädda att de inte innehåller något verkligt ämne. Kritikerna ser det som ett bevis på att homeopatin inte kan fungera, medan förespråkarna hävdar att vatten kan "minnas".

Homeopati är stort i bland annat Tyskland och Frankrike.

Veterinärer: Vi

– Men inga anmälningar har

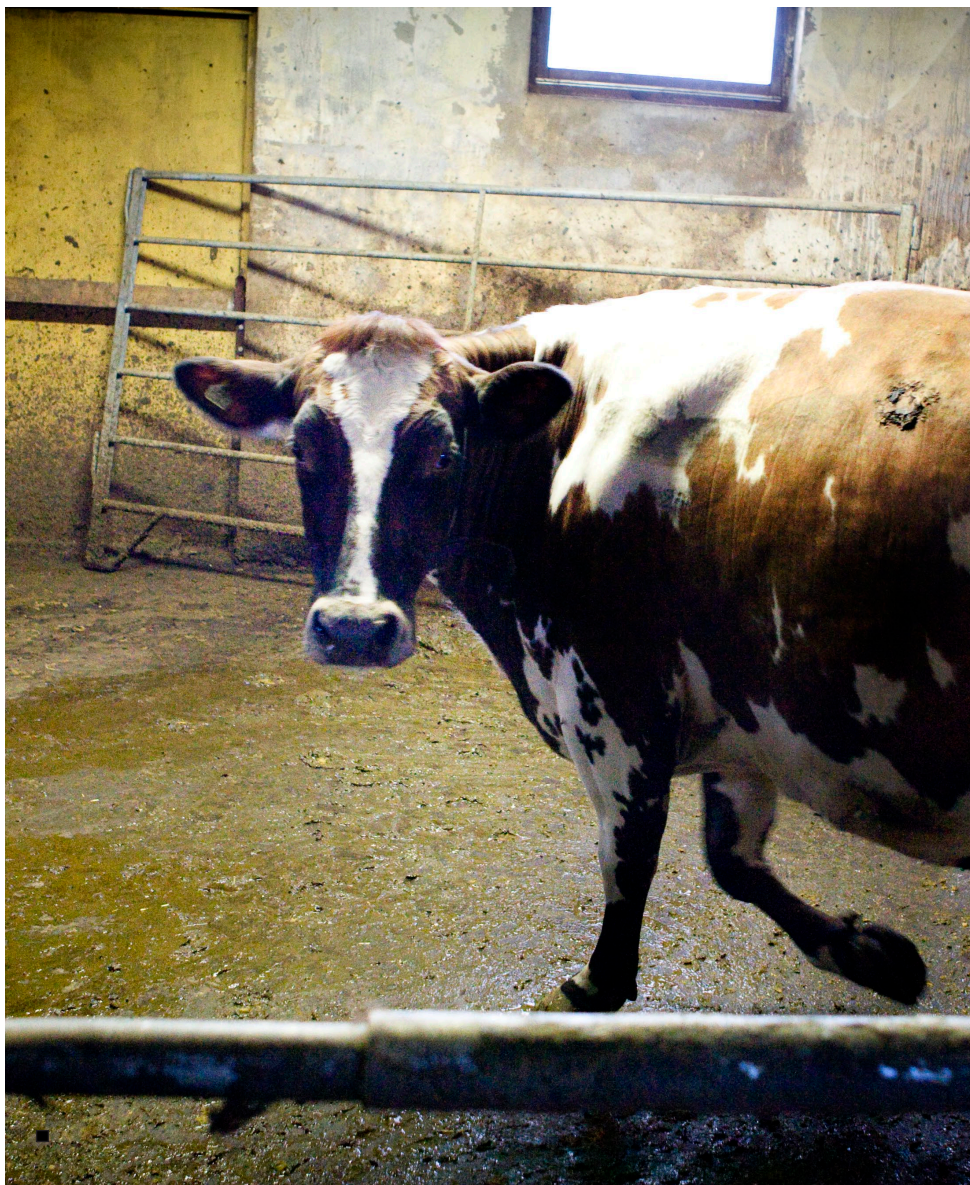
Juverinflammationer och hudproblem som behandlas med sockerpiller, enligt kritiker. Men alternativbehandlingen homeopati används fortfarande inom svensk djurhållning, visar en enkät till medlemmar i Sveriges veterinärförbund.

Varannan av de svarande veterinärerna har sett hästar eller lantbruksdjur behandlas med homeopati under de senaste två åren. Nästan en fjärdedel av de som sett homeopati har också sett någon form av djurlidande de kopplar till behandlingsmetoden. Eftersom metoden betraktas som verkningslös inom traditionell medicin handlar lidandet enligt veterinärerna om utebliven smärtlindring och för sen behandling.

– Om man använder hokusfokusmedicin i första hand så kommer ju djuret många gånger alldeles för sent till ordentlig behandling. När vi veterinärer kommer dit skulle man egentligen varit där för fem dagar sen, säger Christer Averhed, före detta distriktsveterinär och en av de som har svarat på enkäten. ■

Om enkäten:

Vi skickade enkäten till 1148 medlemmar i Sveriges veterinärförbund som antingen arbetar med tamdjur, är distriktsveterinärer eller egna företagare. Av 328 personer som svarat uppger 166 att de påträffat djurägare som använder homeopatiska metoder de senaste två åren. 116 personer svarar klart nej, och 46 är osäkra. Alla 1148 mottagarna arbetade inte med hästar och lantbruksdjur och har därför inte heller svarat.

Homeopatiska medel
Foto: Robin Aron Olsson/GP

Så säger förespråkarna:

- Homeopati har använts framgångsrikt i över 200 år
- Homeopati är för individanpassat för att passa in i konventionella vetenskapliga undersökningar
- Kritiker ignorerar positiva resultat av undersökningar

Så säger kritikerna:

- Nuvarande fysikaliska, kemiska eller biologiska lagar ger inget stöd till homeopatins grundidé
- Den effekt förespråkare känner kommer från placeboeffekten, även hos djur
- Förespråkare väljer ut positiva resultat och misstolkar forskningsresultat

ser djuren lida kommit in till länsstyrelserna

Foto: Robin Aron Olsson / GP

Många veterinärer har sett djurlidande orsakat av homeopati visar enkätundersökningen. Samtidigt anmäls inte lidandet till myndigheterna. Detta trots att lagen sedan ett och ett halvt år tillbaka både lägger större anmälningsplikt på veterinärerna och mer ansvar på alternativbehandlarna.

– Jag tror att det finns en ganska rejäl underrapportering, att man inte anmäler så mycket som man ska, säger Björn Dahlén, djurskyddschef på Jordbruksverket och högsta ansvarig för Sveriges alla djurskyddsenheter vid länsstyrelserna.

FÖR ETT OCH ett halvt år sedan tog länsstyrelserna över djurskyddsarbetet från kommunerna. Samtidigt infördes nya lagar med hårdare regler för djurhälsopersonal och djurhälsa. Lagarna innebar bland annat en utökad anmälningsplikt till länsstyrelsen för veterinärer som träffar på djur som inte hålls eller sköts enligt djurskyddslagen. Tidigare kunde veterinären först be djurägaren att rätta till problemen, men nu ska anmälan till Länsstyrelsen göras direkt.

Lagarna ger också större möjligheter att anmäla alternativbehandlare. Tidigare hade djurägare själva allt ansvar för lidande hos sina egna djur men nu kan alla som jobbar med sjuka djur ställas till svars.

Men veterinärerna utnyttjar inte den nya

lagen. Det visar en rundringning till Sveriges 21 länsstyrelser och deras djurskyddsenheter. Trots att hälften av veterinärerna enligt enkäten sett homeopati användas och en femtedel av de som sett metoden också sett lidande, har ingen djurhomeopat anmälts för sina behandlingar sedan lagen infördes.

EN VETERINÄR som vill vara anonym berättar om ett fall där en djurägare gett homeopatiska medel till en färtacka efter en svår förlossning. Medlen hjälpte inte och veterinären kom inte in i tid för att kunna rädda djuret.

– Tackan led kraftigt av kramper i juvret och så fort jag kom dit beslutade jag om avlivning, säger veterinären som också berättar att hon blev mycket upprörd över händelsen.

Jag tror att det finns en ganska rejäl underrapportering

– Björn Dahlen,
djurskyddschef jordbruksverket

Ändå anmälde hon inte fallet. Hon ville inte äventyra relationen med djurägaren. Björn Dahlén håller med om att lojaliteten och förtroendet mellan djurägaren och veterinären kan vara ett problem. Men han tror att det skulle vara enklare för alla veterinärer att anmäla om alla faktiskt följde reglerna. En tydligare hållning från veterinärsidan helt enkelt.

– Då blir det inte någon illojal konkurrens på det området, vilket det kan bli om det bara är några stycken som gör som de ska, säger han. ■

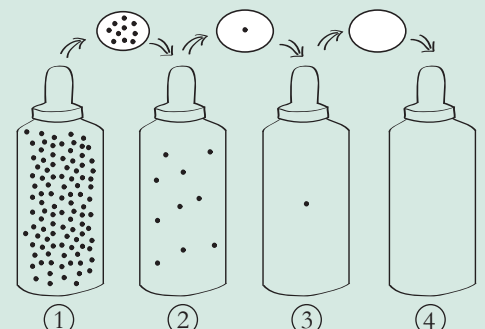
Utspätt tills inget finns kvar

1. Ursprungsämnet, t.ex. en växt, en djurdel eller en mineral, ligger i vatten eller alkohol tills den är nästan helt upplöst. En del lösning späds med nio delar vatten.

2. Blandningen skakas hårt och blandas ut gång på gång. Detta kallas ”potensering” och förspråkarna hävdar att det ökar effekten.

3. Man späder ämnet så många gånger att vanliga homeopatiska medel innehåller mindre originalämne än vad som är mätbart. Därför är medlen i sig själva ofarliga.

4. Ofta finns till slut inte en enda molekyl av originalämnet kvar. Homeopatiförespråkarna menar att vattnet ”minns” ämnet.

Källor: Salvekvick och kvacksalveri, Simon Singh, Edzard Ernst / DCG

Djurhomeopaten:

”Man måste döda djur när man är veterinär”

Deras metoder kallas av skeptiker för humbug och hokus-pokus. Men djurhomeopaten Ulla Adamsson tar lätt på kritiken.

– Veterinärerna tycker inte om vad jag gör men de är inte otrevliga mot mig, fast jag är homeopat.

Ulla Adamsson undersöker hästen Tricken, Foto: Karl Martinsson

Ulla Adamsson är på hembesök utanför Töreboda på Västgötsläten för att undersöka en häst som har problem med hovarna, så kallat fång. Hästen ägs av Gun-Britt Emilsson, ekologisk jordbrukare och själv övertygad om homeopatins verkan.

– Det började förra hösten, det här med att han kan få fång ibland, säger hon och klappar den ljusbruna nordsvenska brukshesten Tricken på magen.

ULLA ADAMSSON känner på hovarna, lyfter och håller, tittar under dem.

– Jag tror att det hovömma kommer från hans mage. Med Tricken är det så att även om han äter bra mat så blir han sur i magen, han är känslig för proteiner, säger hon.

– En frisk hästmage ska låta som när vi ätit ärtsoppa ungefär. Det ska mullra och hålla på.

Ulla Adamsson ställer en mängd frågor om Tricken. Är han social, lättskrämd, sävlig? Allt antecknas och när hon kommer

hem ska hon mata in svaren i ett speciellt program på datorn. Programmet räknar sedan ut vilket homeopatimedel som passar in bäst på alla symptomen. Om det är något akutmedel som behövs så behandlar hon direkt på plats.

– **NÄR JAG VAR LITEN** ville jag bli veterinär men när jag var tolv år var vi tvungna att avliva familjens hund. Då insåg jag att man måste döda djur när man är veterinär och det klarar inte jag, säger Ulla Adamsson.

Tidigare arbetade hon som arbetsterapeut men blev sjukskriven år 2000 för ledproblem och utbrändhet. Efter att hon gått hemma i tre år såg hon en annons i tidningen Land.

– Det var som att allt föll på plats. Det var en annons där det stod ”Bli djurhomeopat”.

Ulla Adamsson studerade på Arcanum, en skola för alternativbehandlingar. Arcanum har utexaminerat 50 djurhomeopater på sitt två år långa program. I Mora fanns

en annan lång utbildning med totalt ungefär dubbelt så många elever. I dag finns dock ingen renodlad djurhomeopatutbildning på någon av platserna. Tidigt under utbildningen blev Ulla Adamsson övertygad om att metoden fungerade. Hon minns ögonblicket tydligt.

– Vi hade läst akutvård och min man Arne kom in och sa att vi måste slå ihjäl en av våra hönor. Tarmarna hängde ut ur henne och de andra hönorna hackade på dem. Vi satte hönan åt sidan och gav henne homeopatmedel och hon blev frisk.

SEDAN ETT OCH ett halvt år tillbaka är det möjligt att anmäla personer som arbetar med djurhälsa och inte är legitimerade, om det i efterhand bedöms att nödvändig veterinärvård inte använts. Men Ulla Adamsson ser inte att den problematiken skulle dyka upp i hennes fall.

– Mindre nogräknade djurägare finns överallt, det är inte homeopatins utan djurägarens fel om djur far illa. ■

Ägaren Gun-Britt Emilsson visar Trickens rörelsemönster
Foto: Karl Martinsson

Homeopatveterinären trotsar förbundet

Veterinären Wilbert Beyer använder den kontroversiella behandlingsmetoden homeopati. Ovetenskapligt och oacceptabelt, enligt Sveriges veterinärförbund och Jordbruksverket.

– Då ska man inte vara svensk veterinär, säger Evamari Lewin, ordförande för Sveriges veterinärförbund.

Veterinärer som upptäcker att homeopati användas inom häst- och lantbruksdjurhållningen är ofta kritiska. Men det finns också veterinärer som själva använder sig av metoden, trots Sveriges veterinärförbunds fördömande. En av dem är Wilbert Beyer, veterinär sedan 12 år tillbaka och verksam i Järna söder om Södertälje.

– Jag behandlar enklare åkommor som till exempel urinvägsinfektioner, ofta i kombination med veterinärmedicin, säger han.

Järna är känt som Sveriges centrum för antroposofi, en lära med alternativ och ibland kontroversiell syn på utbildning och medicin. Rörelsens skeptiska inställning till vaccinationer och deras användning av exempelvis homeopati har ofta kritiserats.

– Jag har rört mig i antroposofiska sammanhang i många år och där är homeopatiska behandlingar vanliga. Våra barn har

till exempel använt homeopati mot öroninflammation och nästan aldrig behövt penicillin, säger Wilbert Beyer.

SVERIGES VETERINÄRFÖRBUND

kallar homeopatin för verkningslös. De ser risker i att djur inte ska få den veterinärmedicinska behandling eller smärtlindring som de behöver. Enligt lagen ska all veterinärbehandling baseras på vetenskap och beprövad erfarenhet. Men homeopatins verkan har aldrig bevisats vetenskapligt enligt Veterinärförbundet och därför riskerar en veterinär som använder sig av metoderna sin legitimation.

– Vi har en hög yrkesheder. Är jag veterinär ställer det vissa grundkrav på mig, att jag självklart jobbar i enlighet med lagen. Och lagen ser inte homeopati som beprövad erfarenhet, säger Evamari Lewin.

Wilbert Beyer är ändå inte särskilt oro-

lig för att förlora sin legitimation.

– Jag anser att det finns vetenskap som styrker att homeopati fungerar. Det är väldigt godtyckligt vad som är beprövad erfarenhet och inte, säger han.

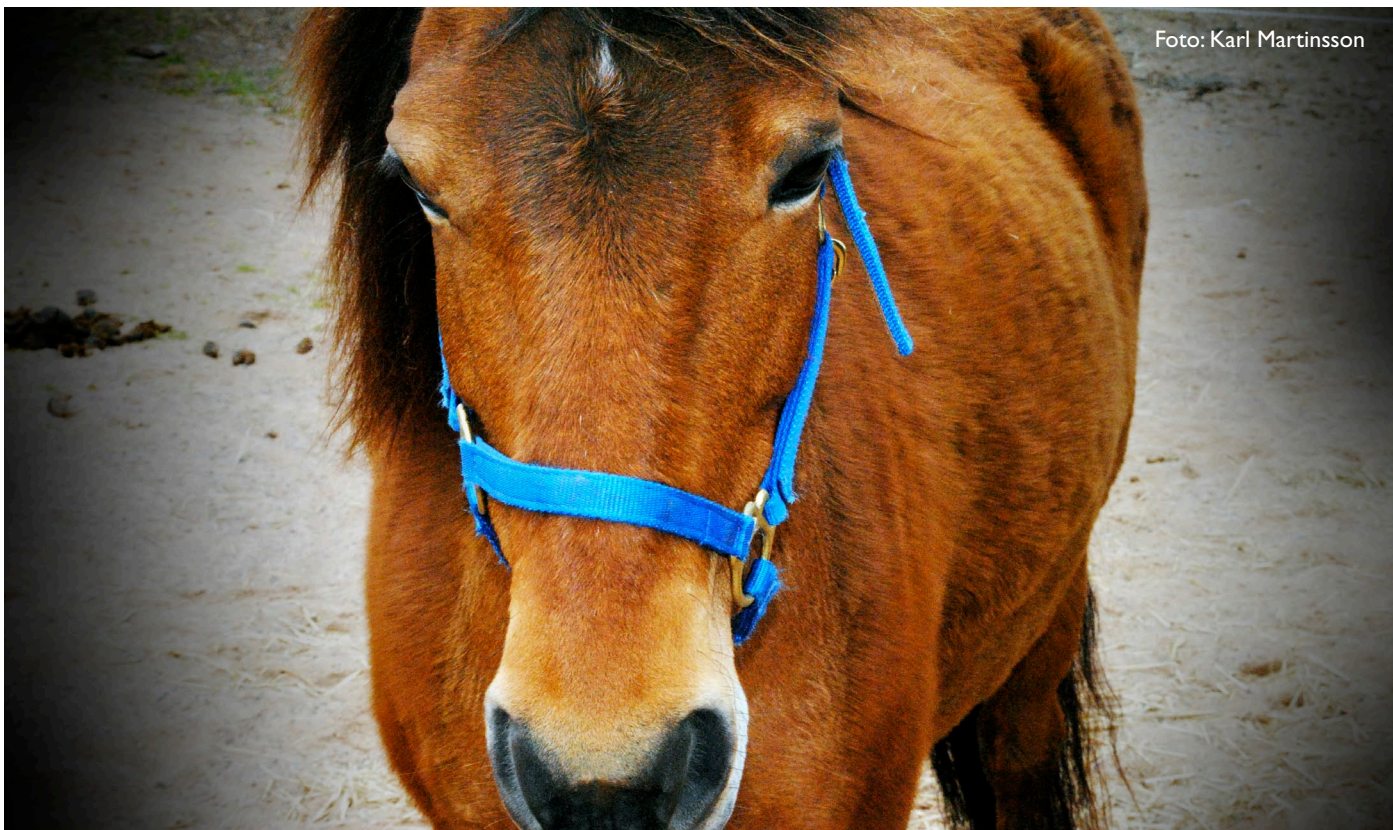
FLER VETERINÄRER

än Wilbert Beyer runt om i Sverige använder sig av homeopatiska metoder. En veterinär som vill vara anonym berättar i ett mail till oss att hon behandlar sina egna hästar med homeopati men aldrig andras. Det är ingen förmildrande omständighet enligt Veterinärförbundets ordförande Evamari Lewin. Samma inställning har Jordbruksverkets djurskyddschef Björn Dahlén.

– En veterinär är aldrig ledig från att vara veterinär. Om man ägnar sig åt att behandla djur när man är "ledig" så gör man det fortfarande i kraft av att man är veterinär, säger han. ■

Foto: Robin Aron Olsson / GP

Försöken till samtal har somnat in

Djurhomeopati blev populärt i Sverige i slutet av 1990-talet. Redan från början var tonen skarp mellan utövare och veterinärer. Konflikten ställdes på sin spets på ett möte i Järna.

– Man har helt skilda utgångspunkter. Tyvärr är det så, säger Lars-Erik Appelgren, professor i veterinärmedicin

Djurhomeopaten Chris Jörgenfelt minns scenen som utspelade sig i Järna i slutet av 90-talet. Konferensen hade dragit till sig en salig blandning av veterinärer och djurhomeopater som alla skulle samsas under ett tak. Personer som var med den dagen har i efterhand beskrivit stämningen som ”märklig”.

– En av veterinärerna kom ut när jag stod på trappan, lade armen om axlarna på mig och sa: lilla flicka, nu ska jag förklara för dig varför homeopati inte fungerar.

CHRIS JÖRGENFELT är den som betytt mest för spridningen av metoden i Sverige. I dag har hon slutat med homeopati på djur till förmån för människor men fram till 2008 drev hon en KY-utbildning av djurhomeopater i Mora. Parallellt med det höll hon kurser för lantbrukare.

Under den här tiden, i slutet av 90-talet, växte intresset bland djurägare för homeo-

pati. Och när djurägare började testa alternativbehandlingarna vaknade också kritikerna vilket blev tydligt på mötet i Järna. När Lars-Erik Appelgren, professor vid lantbruksuniversitetet i Uppsala och pensionerad veterinär, tänker tillbaka på mötet ser han ”en riktig föreställning” framför sig.

– Det var som ett väckelsemöte. Jag själv försökte argumentera och säga att det inte var rimligt att dra de där slutsatserna om att det skulle fungera, att det inte hade vetenskapligt stöd.

DET FANNS veterinärer som argumenterade för att djurägare och homeopater skulle missa när djur verkligen behövde antibiotika och smärtlindring. Samtidigt presenterade homeopaterna samlingar av vad de såg som lyckade fall men som veterinärsidan kallade vetenskapligt undermåliga.

I ett försök att sortera korten startades 2001 ett forskningsprojekt vid Lantbruksu-

niversitetet i Uppsala där både förespråkare och kritiker till metoden fanns med. Men när projektet lades ner två år senare hade man egentligen inte kommit fram till så mycket. En av projektledarna var Lisbeth Larsson, positiv till metoden men själv inte utbildad i djurvård utan doktor i trädgårdsvetenskap.

– Det rann lite ut i sanden, säger Lisbeth Larsson. Det var väldigt svårt att hitta försök att utföra på grund av homeopatins svårigheter att bevisas vetenskapligt.

MAN HAR ALLTSÅ inte kunnat enas om testmetoder som tillfredsställer både kritikerna och förespråkarna. Och för tillfället är kommunikationen mellan de båda sidorna obefintlig.

– För stunden tror jag att det är så att det inte finns någon länk mellan oss och veterinärsidan, säger Chris Jörgenfelt. ■

”Det är något med kvantfysik” Metodrapport

Inledning

I vårt examensarbete utmanar vi bilden av den svenska bonden som en konventionell typ som lutar sig mot traditionella metoder och vetenskapligt belagda sanningar. Det är nämligen en bild som många tycks ha. Vänner, familj och kollegor som vi har pratat med om examensarbetet under projektets gång har alla uttryckt förvåning över att det finns mjölkbönder som söker sig till alternativa behandlingsformer. Med skeptikerns utgångspunkt, att homeopati är en metod som inte fungerar, så antar man också att utövat inte går ihop med egenföretagandets ekonomiska vinstkalkyl.

För djurhomeopatin finns – även om den är mindre utbredd i dag än för tio år sedan. Vi skildrar i våra artiklar en alternativ behandlingsmetod där föresatserna är tveklöst goda, men där resultatet ibland varit problematiska. Bland veterinärer finns det en flora av rykten och berättelser om hur homeopati lett till lidande. Och bland djurhomeopater finns det en underdog-känsla som ibland tar sig uttryck i konspirationsteorier. Vi skildrar den sociala dimensionen och svårigheten att kommunicera som uppstår när utgångspunkterna är allt för olika.

Om undersökningsfältet

I Sverige är den djurhomeopatiska verksamheten splittrad. Det finns flera grupper som håller på med djurhomeopati: Enskilda djurägare som gått längre eller kortare kurser, alternativt lärt sig av t.ex. en bekant; djurhomeopater som gått längre utbildningar vid någon etablerad skola; djurhomeopater som antingen påbörjat men ej avslutat en utbildning, alternativt gått kortare utbildning men ändå kallar sig djurhomeopater och behandlar såväl egna som andras djur.

Det finns ett riksförbund för djurhomeopater men alla är inte anslutna till det. De flesta arbetar antingen deltid med metoden eller gör det på sin fritid. Homeopater som i första hand arbetar med människor behandlar ibland delvis djur. Det finns särskilda homeopatimedel som bara får användas på djur och inte på människor, men samma medel som används på människor får användas på djur. Inte heller försäljningssiffror ger alltså någon bild av verkligheten i dag.

Kort sagt är det i princip omöjligt att få en heltäckande bild av djurhomeopatin i dag. Vi har fått lägga ihop två och två av sådant som olika personer uppgett för att utifrån det dra slutsatser om den aktuella utbredningen jämfört med förr. Hur vi gick till väga utvecklar vi i kapitlet Metod och materialanvändning.

I det som blev vår undersökning ville vi också se vilken förankring uppfattningen om att homeopati leder till djurlidande har bland veterinärer. Förutom att få en bild av homeopatins utbredning ville vi skapa en bild av hur vanligt det är att veterinärer personligen kopplat djurlidande till metoden.

Analys

Du har en gård med höns, ett trettiotal kor och kanske två hästar. Du bestämmer dig för att testa något nytt. Egentligen har du aldrig varit särskilt intresserad av alternativbehandlingar men homeopati är billigt, verkar vara stort utomlands och i ärlighetens namn har du börjat oroa dig för vad användningen av antibiotika kan leda till på sikt. Pillren ska vara helt ofarliga men snart märker du att din veterinär börjar rynka på näsan åt ditt nyvunna intresse. Borde du verkligen ha berättat att du använder homeopati?

Det pågår ett tyst ställningskrig mellan det vetenskapliga samfundet och alternativbehandlare. Här finns en grund för oförståelse från den ena sidan och en slutenhet från den andra. Frågan

är vilka konsekvenser det får för djuren. Kan det till och med vara så att en del av det djurlidande som veterinärer ser, i själva verket uppstår på platser där avståndet mellan veterinär och djurägare är som störst?

Naturligtvis vore det bäst om det var som Sveriges veterinärförbunds ordförande Evamari Lewin uttrycker en önskan om: att djurägare i alla lägen är öppna med vilka metoder de använder på sina djur. Veterinärer har tolkningsföreträde när det gäller djurhälsa och det med rätta. De har en betydligt längre och mer gedigen utbildning i djurhälsa och djurmedicin än vad djurhomeopater har, oavsett vilken utbildning homeopaten gått.

Men frågan är om en yrkeskategori som uttryckligen vill tala sina kunder till rätta, kommer att vinna striden om vilka metoder som används i praktiken. Den som inte tas på allvar i sina försök att hitta alternativ till vetenskapliga sanningar, kommer snarare att stärkas i sin längtan efter “det där andra”.

Samtidigt är det svårt att ta homeopaternas verklighetsbeskrivning på allvar. Vi har hört konspirationsteorier om allt från Wallenbergfamiljens läkemedelsintressen till kemiföretag som styr veterinäru utbildningarna. Homeopatins verkan förklaras gärna med “det är nåt med kvantfysik” och de “bevis” som presenteras är kompendium, fyllda sida upp och sida ner med solskenshistorier om botade djur.

Men en sak är säker. Om veterinärer vill få fullt gehör för att homeopati orsakar djurlidande, så har de sedan ett och ett halvt år tillbaka, genom den nya lagen om djurhälsopersonal, ett gyllene tillfälle. Genom att anmäla det djurlidande de kopplar till användning av homeopati kan frågan prövas rättsligt. Om veterinärerna inte anmäler kommer vi heller aldrig att få reda på vad som är okej. Var går gränsen för djurlidande och vad får man och vad får man inte göra som djurägare och homeopat? Ett svar på detta skulle både veterinärer och homeopater tjäna på.

Hemsidestext

Att inte behandla djur med vanlig medicin är känsligt. Så känsligt att det finns djurägare som låter bli att berätta för sina veterinärer att de gör det. Så känsligt att veterinärer som går utanför vetenskapens ramar riskerar sina legitimationer. Så känsligt att alternativbehandlare och skeptiker slutade prata med varandra för åtta år sedan. I vårt examensarbete skildrar vi djurhomeopatin i Sverige i dag. Det är en berättelse om bönder, djurälskare och oroliga veterinärer med dubbla lojaliteter.

Sverige är hårdare än de flesta länder på att reglera användningen av homeopati: Djurhomeopater klassas *inte* som djurhälsopersonal, homeopati är *inte* vetenskapligt, djurägare som vill använda homeopati på sina djur *ska* informera sin veterinär. Men är farhågorna befogade? För tio år sedan fanns det en oro för att djurhomeopatin skulle bli växa. Det gjorde den inte. Ändå finns det fortfarande vanliga yrkesverksamma mjölkbönder som använder alternativbehandlingen på sina kor. Vi berättar varför.

Bakgrund

Djurhomeopati är inte ett omskrivet ämne inom svensk allmänjournalistik. Mest skrevs det kring millennieskiftet då en ny EU-förordning föreskrev att homeopati och alternativmedicin skulle användas före veterinärmedicin på ekologiska gårdar. Något som dock inte tockats ordagrant av svenska lagstiftare. I och med beslutet skrevs debattartiklar i frågan från skeptikerhåll. Utöver det

nämns djurhomeopatin främst i reportage av typen ”vi träffar alternativbehandlaren Berit på gården”. Ingen kritisk diskussion inom svensk allmänjournalistik alltså.

För att hitta den diskussionen får man gå till fackpressen. Svensk veterinärtidning har skrivit en del om djurhomeopati både i krönikor och reportage, självklart med en mycket kritisk utgångspunkt då Veterinärförbundet hela tiden varit kritiska till metoden. Eftersom djurhomeopatins storhetstid var i mitten av 90-talet och några år framåt är det mesta av materialet från den tiden.

En av de viktigaste artiklarna för oss har varit en artikel i Svensk veterinärtidning år 2000 skriven av Ingvar Ekesbo som är professor emeritus i veterinärmedicin. Diskussionen gick het vid den här tiden på grund av det tidigare nämnda EU-fördraget och det fanns ett behov av att utreda hur stor homeopatin egentligen var. Ekesbo skickade ut en enkät till Sveriges distriktsveterinärer för att undersöka utbredningen av metoden och om de upplevde att djur lidit på grund av användningen. Ekesbo kom fram till att det fanns ett samband mellan ökat djurlidande och ökad användning av homeopati, en slutsats som refereras till av många på veterinärsidan än idag.

Även från offentligt håll fanns ett behov av att utreda frågan om alternativmedicin för djur. Dåvarande jordbruksminister Margareta Winberg tillsatte år 1999 ”Utredningen om alternativmedicin hos djur” vars uppgift var att föreslå åtgärder för att säkerställa att djur inte led i onödan på grund av olika alternativbehandlingar. Utredare var vänsterpartisten Maggi Mikaelsson. Utredningen var främst beskrivande och tog upp en mängd olika alternativbehandlingar för djur där homeopatin fanns med som en del. Men den satte också fingret på bristen på lagstiftning inom området och resulterade i hårdare regler för när och vid vilka typer av behandlingar en veterinär måste tillkallas.

Sedan dess har lagstiftningen på området utökats i flera steg. 2005 blev det obligatoriskt för djurägare att få en diagnos av en veterinär före behandling av ett sjukt djur med alternativmedicin. 2010 instiftades en ny lag som definierade vilka yrkeskategorier som är djurhälsopersonal. Denna lag lade också större ansvar på personer som behandlar djur men inte tillhör de definierade kategorierna (alltså exempelvis djurhomeopater). Detta skedde samtidigt som andra stora omvälvningar på djurskyddsområdet. Djurskyddsmyndigheten lades ner efter stor politisk press och länsstyrelserna tog över djurskyddsarbetet från kommunerna för att, enligt den borgerliga regeringen, skapa ett enhetligare system. Reformen har dock kritiserats bland annat för att det numera förekommer betydligt färre djurskyddskontroller än tidigare. Något som exempelvis uppmärksammats i reportage i Göteborgs-Posten.

Även på homeopatsidan har artiklar och magasin producerats. Tidningen ”Homeopati för djur” drevs länge av entusiasten och professorn i trädgårdsvetenskap Lisbeth Larsson. Hon har också skrivit populärvetenskapliga artiklar i ämnet i tidningen ”Ekologiskt lantbruk”, där hon tolkar olika forskningsresultat till förmån för homeopatin. Ett annat stort namn inom djurhomeopatin är Chris Jörgenfelt. Hennes kompendium om homeopatibehandlingar för kor har sålts i hundratals exemplar till bönder i hela Sverige.

Den akademiska forskningen om djurhomeopati är inte så omfattande. Det har dock producerats några forskningsrapporter som varit relevanta för vårt arbete.

1997 gjordes det första vetenskapliga försöket att kartlägga homeopatianvändningen i jordbruket av forskaren Ylva Ståhl. Det var en enkät till 1200 mjölbönder där 14 procent av de 613 svarande angav att de använde homeopatiska preparat. En siffra som stannat kvar i debatten sedan dess.

2001 startade ett forskningsprojekt vid Lantbruksuniversitetet i Uppsala där både positiva och negativa till metoden fanns representerade. En av projektledarna var tidigare nämnda Lisbeth

Larsson och den andra var professorn i veterinärmedicin Torkel Ekman. Men med begränsade resurser kom man inte fram till så mycket och Lisbeth Larsson berättar själv för oss att projektet rann ut i sanden på grund av svårigheter att hitta passande projekt att undersöka som accepterades från bägge sidor.

Huruvida homeopatin fungerar eller ej är ett område som ofta är snårigt och med många hårda ord från båda håll. 2008 släpptes boken ”Salvekwick och Kvacksalveri” av den kända brittiska skeptikern Simon Singh och den före detta homeopaten Edzard Ernst. Boken är en bra ingång till hur skeptiker ser på behandlingsformen även om den är alldeles för vinklad för oreflekterad användning. En annan som har skrivit från samma utgångspunkt men med specifik inriktning på djurhomeopatin är veterinärprofessorn Lars-Erik Appelgren. Han skriver bland annat om hur placeboeffekten kan missuppfattas för verkan och också en del om de homeopatiska förklaringsmodellerna ur ett skeptikerperspektiv.

En viktig studie som ofta refereras till är skriven av den norska veterinärforskaren Lisbeth Hektoen. Hon studerade mjökkor med juverinflammationen (så kallad mastit) som behandlades med antingen homeopati eller antibiotika. Hon kom fram till att ingen av metoderna var särskilt effektiva på tillståndet med förbehållet att gruppen kor egentligen var för liten för att dra några definitiva slutsatser. Ett exempel på tolkningssvårigheterna för oss är att den tidigare nämnda homeopatipositiva Lisbeth Larsson kommenterade undersökningen i tidningen Ekologiskt lantbruk med rubriken ”Homeopati medför lägre förbrukning av antibiotika”.

Metod och materialanvändning

Vi har använt flera olika metoder parallellt under projektet. Eftersom vi visste så lite om ämnet då vi började var det första steget att läsa in oss på homeopati i allmänhet och djurhomeopati i synnerhet, samt ringa alla vi hittade som verkade kunniga för informationssamtal. I början var det mest ringande på måfå men snart utkristaliserade sig spår. Det visade sig bland annat att ämnet varit ganska aktuellt för ungefär tio år sedan och att det då också gjorts några undersökningar av homeopatins utbredning. Idén tog form att försöka återupprepa någon eller några undersökningar för att kunna ta fasta på en förändring av något slag. En ökning eller en minskning. Samtidigt fortsatte parallellt rundringningen till allt och alla. Vi ville ha case som höll på med homeopati. Dels för att skriva reportage, men också för att konfrontera dem med våra resultat. I slutändan kan man urskilja tre fullföljda spår: Enkätundersökningen, kartläggningen av länsstyrelserna samt intervjuer.

Enkätundersökningen

Vi ville undersöka hur vanligt det är i Sverige med djurhomeopati samt om det finns djur som lider på grund av metoden. Men eftersom det finns väldigt många djur i Sverige krävdes avgränsning och struktur. Första avgränsningen var då vi bestämde oss för att fokusera på hästar och lantbruksdjur. Tidigare undersökningar hade fokuserat på dessa djur så vi hade jämförelsematerial tillgängligt. Vi tyckte också att det var intressantare att fokusera på personer som hanterar djur yrkesmässigt än till exempel hund- och kattägare. Att en utbildad bonde använder sig av homeopati och anser sig finna ekonomisk nytta i det är helt enkelt mer spektakulärt än att en hundägare som är villig att pröva allt för sitt sjuka djur gör det, ansåg vi.

Ganska snart insåg vi också att en enkät var rätt väg att gå. Vi var först inne på att både skicka en enkät till Sveriges veterinärer och därmed återupprepa Ingvar Ekesbos undersökning från år 2000, samt att skicka en enkät till alla Västsveriges mjölkbon-

der och återupprepa Ylva Ståhls undersökning från 1997 (dock i mindre skala då Ståhl fokuserade på hela landet). Vi insåg dock att detta skulle bli ett alldeles för stort projekt - det finns väldigt många mjölkbönder i Västsverige - och att vi var tvungna att avgränsa oss. Vi valde därför enbart veterinärspåret, dels därför att det helt enkelt var lättare och effektivare på grund av ett tidigt samarbete med Veterinärförbundet, men också därför att vi rimligtvis skulle få mer sanningsenliga svar om djurlidande från personer som själva inte använt sig av metoden.

Vi ville som sagt från början upprepa Ingvar Ekesbos undersökning om djurhomeopati från år 2000. Då hade vi kunnat jämföra hur det såg ut då med hur det ser ut i dag. Men Ekesbos enkät riktade sig bara till distriktsveterinärer och vi ville ha ett bredare spann. Vi ville till exempel ha svar från personer som arbetar förebyggande med djurhälsa eftersom de har en annan typ av kontakt med gårdar. Dessutom var hans enkät komplicerad. Både för respondenterna att besvara och för sammanställaren att tolka resultaten av. Efter mycket trassel fram och tillbaka hade vi en enkät med enkla och relevanta frågor som skulle visa på geografisk spridning, om veterinärer personligen tyckt sig se homeopati kopplat till lidande och hur stor andel det var av veterinärerna som påträffat homeopati alls de senaste två åren. Däremot skulle den inte visa förekomsten av homeopati på gårdar, och den gick heller inte att jämföra med Ekesbos undersökning utan blev helt fristående. Men vi var nöjda ändå.

Här kommer vi in på vår relation till Sveriges veterinärförbund som delvis blev problematisk. Vi ville förstas undvika en nära relation till dem för att försäkra oss om vår självständiga tolkning och bearbetning av enkätresultaten. Samtidigt hade vi god hjälp av dem i att utforma och distribuera enkäten. Vi hade haft stora svårigheter att få in över 400 enkätsvar från veterinärer i hela landet om det inte varit för förbundet. Tyvärr hamnade vi i en ganska jobbig situation när det gick upp för deras informationschef, som var den vi haft mest kontakt med, att vi inte skulle skänka bort något av vårt journalistiska material till dem. Reaktionen kom som en rekyll när vi i ett mail sa att vi ville sälja frilansartiklar ur vårt examensarbete till Veterinärtidningen. Text och bild ville han ha från oss, och han var beredd att skälla ut oss för vårt oförsämda förslag om frilansmaterial. Vårt uttalade avtal med förbundet hade varit att de skulle få läsa artiklar där förbundet förekom innan något publicerades. Endast detta. Konflikten landade i att vi gick med på att skriva en kort, rak text om enkätens resultat men inget mer. Det goda som konflikten förde med sig var att vi fick en distans till Sveriges Veterinärförbund. Vi behövde inte längre ifrågasätta om vi stod för nära dem. Om banden var för täta så brast de här.

Vi skickade ut 1148 enkäter via Sveriges veterinärförbunds webbenkätssystem. De som fick enkäten var medlemmar i husdjurssektionen, distriktsveterinärer och privatpraktiserande veterinärer, alltså alla de grupper inom förbundet som skulle kunna ha med lantbruksdjur eller hästar att göra. På enkäten har vi i nuläget fått 428 svar varav 329 som på första frågan uppger att de arbetar med hästar eller lantbruksdjur. Dessa 329 fick svara på övriga frågor om var de är verksamma, om de påträffat homeopati, om de tycker sig se en förändring i användandet de senaste fem åren, samt om de sett lidande. De fick också fylla i kontaktuppgifter om de ville så att vi kunde ställa fler frågor i efterhand till utvalda. Vi har alltså en svarsfrekvens på ca 37 procent vilket kan tyckas vara lågt. Dock skickade vi förmodligen enkäten till väldigt många som inte alls sysslar med hästar och lantbruksdjur och som därför valt att inte ens klicka in sig på den. Veterinärförbundet har konstigt nog inga som helst siffror eller uppskattningar på hur många av deras medlemmar som sysslar med lantbruksdjur eller hästar så en korrigering av siffrorna från det hållet kunde inte heller göras. I efterhand kan vi sluta oss till att vi borde ha ställt enkätfrågorna

till alla veterinärer, oavsett djurslag, och i enkäten låtit dem kryssa för vilka djurslag de arbetar med. Då hade vi i nästa steg kunnat skilja ut de veterinärer vi var intresserade av, de som arbetade med djur inom lantbruk och med häst, och dessutom hade vi kunnat jämföra de siffrorna med hur det ser ut för veterinärer som jobbar mer mot smådjursidan. Ett ganska rejält misstag från vår sida alltså. Eftersom enkäter som skickas genom Veterinärförbundet i regel har en hög svarsfrekvens, enligt förbundet, så gissar vi att vår svarsfrekvens egentligen är god. Tyvärr kan vi inte med säkerhet säga att det är så.

Resultaten då? 50 procent av de svarande uppgav att de påträffat djurägare som använt sig av homeopati de senaste två åren. Tolv procent uppgav att de sett lidande som förorsakats av användningen. Nästan var fjärde veterinär som påträffat homeopati hade alltså också sett ett lidande som de kopplade till behandling med metoden. Det var fler personer som ansåg att användningen minskat än de som ansåg att användningen ökat, sett till utvecklingen över de senaste fem åren (24 procent mot 10 procent). De flesta ansåg att användningen varken ökat eller minskat. Vårt att nämna här är också att flera veterinärer kan ha sett samma fall och att siffrorna därför kan vara något höga. Även om frågan rörde personliga upplevelser kan flera veterinärer ha träffat samma djurägare och samma djur. Dock har svaren en stor spridning över hela landet.

Enkäten var en starkt bidragande faktor till att vi kan säga att användningen av djurhomeopati minskat, en slutsats som motbevisade vår tes om att det skulle ha skett en ökning, något som får ses som en framgång att kunna uttala sig om. Här var det för oss viktigt att få nedgången bekräftad genom ytterligare indikationer på samma sak. Därför talade vi även med Gårdsservice AB, som tidigare sålt homeopatika på gårdar, och frågade verksamma djurhomeopater.

Kartläggning av länsstyrelserna

Genom enkäten kunde vi kontakta några veterinärer som både svarat ja på frågan om de sett djurlidande på grund av homeopati samt lämnat namn och telefonnummer. Genom dessa samtal fick vi givetvis bra historier men också upplevelsen av att veterinärerna, när de väl sett lidande valt att inte anmäla. Orsaker till detta kunde vara lojalitet till djurägaren, eller att man helt enkelt var rädd för att förlora sina kunder om man anmälde dem. Frågan väcktes om veterinärer i allmänhet inte brukar anmäla dylika fall. Tyvärr var det bara ett fåtal av de veterinärer som svarat på enkäten som valt att lämna kontaktuppgifter. Vi var tvungna att angripa frågan på ett annat sätt.

Nästa steg blev därför kartläggningen av djurskyddsenheterna på Sveriges alla länsstyrelser. Veterinärerna har en ganska omfattande anmälningsplikt om de ser djurlidande. Och det är till länsstyrelsernas djurskyddsenheter dessa anmälningar ska gå. Om veterinärerna upplever (som de gjorde i enkäten) att djur blivit lidande på grund av att homeopatibehandlingar satts in borde det ha kommit in anmälningar till djurskyddsenheter om detta.

Eftersom det inte finns någon samordnad instans där man kan söka i anmälningar till djurskyddet, beslöt vi oss för att göra en genomgång av vilka erfarenheter som landets 21 länsstyrelser hade. Vi skickade ut personliga mail till en djurskyddshandläggare vid varje länsenhet i landet. På de länsenheter som hade fler än ett djurskyddskontor mailade vi även en handläggare vid dessa. Vi kompletterade de inkomna svaren med telefonsamtal för att få en komplett lista. Så fick vi belägg för det som vi anat, att inga djurskyddsproblem rapporterats till länsstyrelserna.

Intervjuerna

Vi har parallellt med undersökningarna hela tiden pratat med insatta människor, både för att leta case till artiklar, men också för att

få ett grepp om och förstå ämnet som vi inte visste mycket om på förhand. Viktigt från början var att etablera relationer med nyckelpersoner på båda sidor för att sedan, genom dem, hitta människor att åka ut och träffa. Vi märkte tidigt att ämnet vi valt var mycket polariserat och att det förekom mycket fördomar från båda håll.

Man märker till exempel direkt när man talar med personer om djurhomeopati att de är oroliga att förekomma i en negativ kontext, de vill gärna först veta vilken sida man står på. Är vi som ringer skeptiker eller homeopatiförespråkare? Forskning och artiklar som skrivits har blivit slagträn i debatten som handlar om ifall homeopati fungerar eller inte. Vi ville ha ett kritiskt förhållningssätt gentemot båda sidorna, och visste inte när vi gick in i projektet vad vi skulle hitta. Vi ville skildra människorna, drivkrafterna och konflikten, alltså den sociala dimensionen av frågan.

I de flesta frågor lutar sig journalister mot forskningen. Vi låter forskare bekräfta, belysa eller avfärda våra teser. I infekterade frågor låter vi forskarna stå för den nyanserade rösten. Så hade vi kunnat göra även i det här sammanhanget, men vi upptäckte snart att veterinärforskarna i det här sammanhanget verkligen var parter i målet. Och om vi skulle berätta om ett fenomen där veterinärerna hade en aktiv roll i utvecklingen kunde vi inte samtidigt låta samma grupp ha tolkningsföreträde. Plötsligt gick det inte att låta forskningen vara den objektiva sanningssägaren. Vi kunde inte hamna i knäet på Sveriges veterinärförbund eller enskilda professorer med veterinärbakgrund, en situation som var lite ovan men som vi tycker att vi hanterade bra.

Det är naturligtvis svårt för oss att bedöma fullt ut, men vi upplever att alla personer på homeopatsidan som vi talat med har haft ett genuint och brinnande intresse för djur och djurhälsa. Skräckbeskrivningarna från veterinärsidan kändes ofta överdrivna. Ett exempel är att väldigt många veterinärer tar upp ett och samma fall när de pratar om djurlidande på grund av homeopati. En häst som kallades för Pinnen för att han var så smal som behandlades med homeopati och där ägaren blev anmäld för djurplågeri. Händelsen inträffade år 2001 men är fortfarande den historia som de flesta skeptiker drar för att visa att homeopati är hemskt.

Å andra sidan märker man också fort att homeopaterna inte har särskilt mycket på fötterna. De fallstudier de presenterar är ofta undermåliga och tar bara upp positiva fall, och deras egna tidningar och historier känns inte särskilt serösa. Här hade vi en balansgång att förhålla oss till. Vi tror själva inte på behandlingsformen men frågan är om den gör så mycket skada egentligen.

När båda undersökningarna var klara gjorde vi två ansvarsintervjuer. Den ena med Evamari Lewin, veterinärförbundets ordförande och den andra med Björn Dahlén, chef för djurskyddet på Jordbruksverket och ansvarig för alla djurskyddsenheter i landet. Det var svårt att hitta någon från homeopatsidan att ställa till svars. Det finns inga tydliga organisationer eller hierarkier utan de som håller på med saken ansvarar bara för sig själva. När själva undersökningarna istället ledde oss in på frågan om veterinärernas anmälningsansvar blev det naturliga att därför istället fokusera på den frågan vid ansvarsutkrävandet. Evamari Lewin från veterinärförbundet och Björn Dahlén från Jordbruksverket fick svara på frågor om varför veterinärerna inte anmäler från sina respektive utgångspunkter. Veterinärförbundet arbetar aktivt emot homeopati och Jordbruksverket beklagar själva underrapporteringen från veterinärerna. Frågan blev därför snarare om de arbetar på rätt sätt med frågorna, än om det de tycker är fel.

Källskydd, etiska överväganden och val av intervjusätt

Vi har två personer i vårt arbete som velat vara anonyma i eventuella artiklar. De är båda veterinärer, den ena använder sig av homeopati privat och vill inte att det ska komma ut. Den andra har sett lidande på grund av homeopati men vill inte äventyra förtroendet

från djurägaren som använt metoden. Vi har valt att tillmötesgå deras önskemål eftersom deras historier är viktiga för respektive artiklar. De är dock båda två med i källförteckningen eftersom deras önskemål rörde att de inte ville nämnas i samband med att de använder homeopati. En av de anonyma har inte gett sitt godkännande till att alls förekomma i en artikel utan såg sitt inspel som ”inspiration” till oss. Det handlar om veterinärerna som använder homeopati på sina egna hästar. Vi har sökt men inte lyckats få kontakt med henne igen. Vi anser dock att det i artikeln finns så lite information om henne att det inte är något problem att nämna att hon finns.

Ett annat etiskt frågetecken vi var tvungna att förhålla oss till var artikeln om veterinären som också är homeopat. Förstod personen verkligen konsekvenserna av att vara med i en artikel och därmed riskera sin legitimation? Vi lutar oss mot att vi var tydliga med att vi skrev för Göteborgs-Posten i kontakten med honom, samt att vi faktiskt erbjöd honom att vara anonym, något han tackade nej till.

En övervägande majoritet av våra intervjuer har skett över telefon. I stort sett alla auktoriteter inom veterinärmedicinen, liksom Jordbruksverket och Veterinärförbundet sitter i Uppsala. Vi har dock försökt hitta personer i närområdet och åkt ut och träffat både homeopatbonden Bernt på Orust samt homeopaten Ulla i Töreboda. Att intervjuer och informationssamtal främst har skett över telefon har dock inte känts som något större problem för oss.

Arbetets gång

Vi började som sagt arbetet med ganska spritt fokus åt många håll samtidigt. Vi ville sondera terrängen och förstå vad som var intressant innan vi valde undersökningsmetod. Med hjälp av några snabba informationssamtal till veterinärer och djurhomeopater visade det sig att ingen riktigt visste hur situationen med djurhomeopati såg ut i dag. Undersökningar och debatter härrörde från över tio år tillbaka i tiden. Djurhomeopaterna visste inte själva hur många som var verksamma och saknade samordnande organ, med undantag för ett riksförbund dit ett trettiotal diplomerade djurhomeopater var anslutna.

Förvirringen var till en början stor men det var nyfikenheten också. Man får komma ihåg att det här var en helt ny värld för oss och att vi varken kunde något om lantbruk, kor, alternativa behandlingsmetoder, veterinärvård eller djurskyddslagstiftning. Vi hade inledningsvis en brist på struktur och metod, något som vi tillät oss själva. Det ledde till många och långa samtal med personer som vi uppfattade som insatta. De här långa samtalen var inte något vi kände oss stressade över utan vi såg detta som ett grundläggande insamlande av material – även om vi var långt ifrån säkra på vad det var vi skulle titta närmare på. Vi ringde snudd på varenda person vars namn nämndes i samband med homeopati, och samlade genom dessa på oss allt fler namn som vi systematiskt förde in i vår telefonlista och betade av allt eftersom. Telefonlistan kom så småningom att bli vår bästa vän och sparade oss mycket tid.

Vi valde medvetet att vänta till ganska sent med att kontakta Chris Jörgenfelt, den person som förmodligen är bäst insatt i utvecklingen av djurhomeopati i Sverige. Tanken var att vi ville börja underifrån och prata med djurhomeopater som var aktiva i Väst-sverige, vilket Chris Jörgenfelt inte är. Vi ville få kunskap om djurhomeopatin inte genom en enskild tongivande person utan med hjälp av en mängd mindre tunga röster. Därför lade vi mycket tid på att prata med enskilda mjölkbönder och djurhomeopater. Chris Jörgenfelt fick komma in ganska sent i processen.

Efter ganska mycket research konkretiserade vi våra båda un-

dersökningar. Dessa finns utförligt beskrivna under metoddelen.

Bortvalda metoder

En idé som vi hade var att göra en rundringning till ett urval av västsvenska bönder för att få en uppfattning om utbredning och erfarenhet av homeopatianvändning på besättningarna. Vi hade namnlistor på ca 1200 mjölkbönder och planerade att ringa tio procent av dessa, alltså 120 stycken. Vi beslöt dock att inte göra detta av skäl tidigare nämnda i metoddelen.

Vi påbörjade också en kartläggning av homeopaterna som är anslutna till ”Riksförbundet för klassisk djurhomeopati (RKDH)”, en organisation som trots sitt namn inte är en särskilt aktiv eller heltäckande grupp. Vi kollade upp informationen homeopaterna lämnade på sina egna hemsidor om när man ska kontakta veterinär för att se om alla gav korrekt information till sina kunder. Trots relativt spännande resultat valde vi bort att använda undersökningen i examensarbetet. Det finns många fler homeopater än de som är anslutna till RKDH så undersökningen skulle inte bli heltäckande. Det finns heller ingen direkt skyldighet för homeopaterna att lämna informationen. Det skulle blivit en etisk diskussion, snarare än regelfråga.

Källförteckning

Skriftliga källor:

Appelgren, Lars-Erik, Homeopati på djur och människor ur Forskning över gränserna - tolv studier, Föreningen för filosofi och specialvetenskap, 2010

Beck-Friis, Johan, Välgrundad skepsis mot homeopati, svensk veterinärtidning, nr 10/2000

Blogg - Gustavsborgs Pre: <http://gustavsborgpre.blogggratis.se/kategori/21557-homeopati/>

Ekesbo, Ingvar, Förekomsten och konsekvenser av homeopati på husdjur, Svensk veterinärtidning, nr 16/2000

Ekman, Torkel, Nordiskt nätverk för forskning om homeopati. Rapport från ett projekt, 2001-2003, Svensk Mjölk, 2005

Hanson, Nils (2009) Grävande journalistisk, Ordfront

Hektoen, Lisbeth, Comparison of Homeopathy, Placebo and Antibiotic Treatment of Clinical Mastitis in Dairy Cows, Norska veterinärhögskolan, 2004

Larsson Lisbeth, Homeopati medför lägre förbrukning av antibiotika, Ekologiskt lantbruk 2/2005

Pettersson Hans-Erik, Homeopati och alternativmedicin - att skilja mellan tro och vetande, Svensk Mjölk, 2002

Singh, Simon & Ernst, Edzard, Salvekvik och kvacksalveri : alternativmedicinen under luppen, Leopard förlag, 2008

Lagar och förordningar:

Utredningen om alternativmedicin hos djur (SOU 2001:16)

EU-förordning 1804/1999 om ekologisk produktion

Djurskyddslagen (1988:534)

Lag (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård

Muntliga källor, citerade:

Adamsson, Ulla

Djurhomeopat

Tel: 0703993749

Kontakt: Upprepade tillfällen samt besök, första kontakten togs 2011-03-23

Appelgren, Lars-Erik

Pensionerad veterinär/professor vid SLU Uppsala

Tel: 0705381569

Kontakt: Upprepade tillfällen, första kontakten togs 2011-03-10

Beyer, Wilbert

Ekoveterinär

Tel: 0702375162

Kontakt: 2011-04-19

Dahlén, Björn

Jordbruksverket, djurskyddschef

Tel: 0702903293

Kontakt: 2011-05-13

Emilsson, Gun-Britt

Lantbrukare

Tel: 0702116434

Kontakt: Upprepade tillfällen samt besök, första kontakten togs 2011-04-12

Jörgenfelt, Chris

Svenskt center för klassisk homeopati

Tel: 0250-168 12

Kontakt: Upprepade tillfällen, första kontakten togs 2011-04-27

Lewin, Evamari

Ordförande SVF

Tel: 0702119035

Kontakt: 2011-05-11

Samuelsson, Bernt

Lantbrukare

Tel: 0707170751

Kontakt: Upprepade tillfällen samt besök, första kontakten togs 2011-04-07

Schultzberg, Ola

Förebyggande djurhälsa, Svensk Mjölk

Tel: 0730333740

Kontakt: 2011-04-25

Schützer, Daniel

Veterinär

Tel: 0702898555

Kontakt: 2011-04-25

Muntliga källor, researchpersoner:

Alangic, Enver

DCG, tillförordnad produktionschef
Tel: 0317342230 (växel)
Kontakt: Besök, första kontakten togs 2011-03-24

Anebo, Helen
Djurhomeopat
Tel: 0702244028
Datum: 2011-05-02

Beck-Friis, Johan
Informationschef SVF
Tel: 0854555833
Kontakt: Upprepade tillfällen, första kontakten togs 2011-03-10

Berggård, Cecilia
Utredare Läkemedelsverket (om olaglig homeopatika)
Tel: 018167712
Kontakt: 2011-04-14

Bergh, Anna
Arbetsgruppen om alternativbehandlingar av djur, SLU
Tel: 018672152
Kontakt: 2011-03-29

Birgersson, Jessica
Djurhomeopat
Tel: 0704903054
Kontakt: 2011-03-29

Borgvall, Hans
Länsstyrelsen Göteborg (djurskydd)
Tel: 031607132
Kontakt: 2011-04-05

Carlsson, Per
Kanslichef SVF
Tel: 0854555821
Kontakt: 2011-04-05

Dirke, Maria
Ekologiska lantbrukare
Tel: 018101006
Kontakt: 2011-04-19

Ekesbo, Ingvar
Pensionerad professor vid SLU Skara
Tel: 0708122781
Kontakt: 2011-03-10

Ekman, Torkel
Professör vid SLU i Uppsala
Tel: 018671855
Kontakt: 2011-05-13

Elzinga, Aant
Prof. emeritus vetenskapsteori, Göteborgs Universitet
Tel: 0317864916 (mailkontakt)
Kontakt: 2011-04-06

Gregorius, Sune
Enhetschef för Dingle, Strömstads och Tanumshedes distriktsveterinärer
Tel: 0705312932
Kontakt: 2011-04-13

Gustavsson, Maria
Jordbruksverket, mjölkkvotsansvarig
Tel växel: 036-15 63 36
Kontakt: 2011-03-15

Hammarberg, Calle
Veterinär
Tel: 065025095
Kontakt: 2001-04-14

Hedenström, Ulf
Veterinär
Tel: 064017421
Kontakt: 2011-04-25

Henriksson, Theresia
Homeopatutbildare CADM
Tel: 0707178441
Kontakt: Upprepade tillfällen, första kontakten togs 2011-03-24

Holm, Mia
CADM
Tel: 0707178441 (mailkontakt)
Kontakt: 2011-04-13

Holmström, Lennart
Statistikansvarig svensk Mjök
Tel växel: 0771-19 19 00
Kontakt: 2011-03-17

Håkansson, Anna
Veterinär
Tel: Endast mailkontakt (anna@molander.se)
Kontakt: 2011-04-17

Johansson, Ewa
Ordförande Riksförbundet för klassisk djurhomeopati
Tel: 0706540406
Kontakt: 2011-03-10

Jonsson, Per
Ordförande SVS
Tel: 0155264095
Kontakt: 2001-03-25

Jönsson, Lena
DCG Nordica
Tel: 0317342233
Kontakt: Besök, första kontakten togs 2011-03-24

Karlsson, Jenny
Länsstyrelsen Uddevalla (djurskydd)
Tel: 031607192
Kontakt: 2011-03-29

Keeling, Linda
Professor djurskydd SLU Uppsala
Tel: 018671622
Kontakt: 2011-04-19

Larsson, Lisbeth
Professor vid SLU Uppsala och homeopatiföreläsare
Tel: 018671622

Kontakt: 2011-04-23

Lindfors, Patrik
Zoolog/Humanisterna
Tel: 0703418687
Kontakt: 2011-03-10

Lindström, Eva
Länsstyrelsen Borås (djurskydd)
Tel: 031607137
Kontakt: 2011-03-28

Linqvist Frisk, Karin
Veterinär
Tel: 0761298189
Kontakt: 2011-04-19

Loor, Helen
Jordbruksverket
Tel: 036155912
Kontakt: 2011-04-19

Mattsson, Karin
Humanhomeopat
Tel: 0705175073
Kontakt: 2011-04-08

Möller, Jenny
Länsstyrelsen Uddevalla (djurskydd)
Tel: 031607148
Kontakt: 2011-03-29

Nordlund, Eva
Skolverket
Tel: 0852733595
Kontakt: 2011-04-19

Nyman, Anna-Karin
Pressekreterare för Eskil Erlandsson
Tel: 0705190159
Kontakt: 2011-04-26

Olofsson, Svante
Hovslagare
Tel: 0707709010
Kontakt: 2011-04-26

Petrén, Annika
Djurhomeopat
Tel: 0709639552
Kontakt: 2011-03-24

Ragnestad, Mats
Arcanum utbildning
Tel: 0768648000
Kontakt: 2011-03-24

Rosenius, Christina
Generalsekreterare SVS
Tel: 0854555824
Kontakt: 2011-03-23

Schönning, Marianne
Ekologiska lantbrukare

Tel: 02704200
Kontakt: 2011-05-03

Sjödahl Svensson, Kjell
Krav, regelutvecklare
Tel: 018174504
Kontakt: 2011-03-17

Ståhl, Ylva
Veterinär
Tel: 034648413
Kontakt: 2011-03-25

Camilla Svenberg
DCG Nordica, QP, ansvarig inför Läkemedelsverket
Tel: 0317342241
Kontakt: 2011-03-24

Ter Horst, Robert
Chef för veterinär- och djurskyddsenheten i Västra Götalands län
Tel: 0703269372
Kontakt: 2011-03-23

Vellby, Cecilia
Utredare Läkemedelsverket
Tel: 018174831
Kontakt: 2011-04-08

Von Corswant, Anna
Pressekreterare LRF
Tel: 087875037
Kontakt: 2011-04-13

Zedén Yverås, Anne
Jordbruksverket, jurist
Tel: 036156371
Kontakt: 2011-05-13

Åkerblom, Johan
Lantbrukare
Tel: 003584575243632 (Åland)
Kontakt: 2011-03-29

Övrigt:

Djurskyddshandläggare vid landets samtliga länsstyrelser har fått frågan om huruvida de eller deras kollegor lokalt varit i kontakt med homeopati genom anmälningar, tips eller diskussioner. Kartläggningen har gjorts med hjälp av mail och telefonsamtal till minst en person per enhet som i sin tur ställt frågan till sina kollegor. Samtliga respondenter finns i bilaga 2.

Bilder

Göteborgsposten äger bildrättigheterna till fotona som Robin Aron Olsson tagit på Bernt Samuelssons gård. Vi har skriftligt tillstånd att dessa bilder i vårt examensarbete, vilket godkänts av Göteborgsposten såväl som Robin Aron Olsson själv. Vi har inga rättigheter att publicera dessa bilder i något annat sammanhang.

Arbetsfördelning

Vi har haft ett mycket tätt samarbete genom hela examensarbetet. Vi bedömer att vi haft en närmast identisk arbetsbörda och tagit lika ansvar för produkten från start till mål. Möjligen har det lett till att vi ibland har arbetat dubbelt genom att göra saker som den andre redan gjort, men på det hela taget har fördelarna övervägt nackdelarna. Vi kan urskilja två delar av projektet där vi arbetat med egna projekt. För Helenas del var det kartläggningen av länsstyrelserna (se bilaga 2), där vi ställde frågan till samtliga 21 länsstyrelser i landet om de varit i kontakt med homeopati under de två år som de haft ansvar för djurskyddsfrågor. Karl tog det huvudsakliga ansvaret för att göra uppföljningssamtal med de veterinärer i enkäten som lämnat sina kontaktuppgifter och som vi uppfattade som särskilt intressanta.

Research

Vi har utgått från samma skriftliga källmaterial. Vår researchperiod löpte parallellt med många av de tidigare intervjuerna och vi har båda tagit del av och läst samma artiklar, böcker och utredningar. Med facit i hand kan vi se att vi kunde tjänat på att läsa in oss på olika material för att få mer olika utgångspunkter. Det kanske hade varit bra för oss att ryka ihop några gånger.

Resor och studiebesök

När vi åkte till Bernt Samuelsson på Orust och till Ulla Adamson och Gun-Britt Emilsson i Töreboda gjorde vi det ihop. Även DCG Nordica, företaget som tillverkar homeopatika i Göteborg, besökte vi ihop.

Möten

På alla möten vi haft med handledare och Göteborgsposten har vi deltagit båda två.

Kontakter under projektets gång

Även om det inte säger allt så ger fördelningen av antalet telefonsamtal en bild av hur jämn vår arbetsinsats varit. I vår telefonlista står antingen Karl eller Helena som kontaktperson för varje intervjuperson/källa. Där kan man alltså se vem av oss som haft den huvudsakliga kontakten med vilka personer, det vill säga den som tagit kontakt med en aktuell person och sedan också i regel haft de efterföljande kontakterna med denne. Så här i efterhand visar en sammanräkning att Helena är primär kontakt för 26 personer och Karl för 26 personer. En tendens till uppdelning syns om man tittar på vilken typ av personer vi haft kontakter med. Helena har haft något fler kontakter bland djurhomeopater och Karl haft något fler kontakter med veterinärer. När det gäller kontakter med Sveriges Veterinärförbund och med forskare är fördelningen dock jämn.

Ansvarsintervjuer

Två av våra intervjuer kategoriserar vi som ansvarsintervjuer, detta är intervjun med Björn Dahlén, djurskyddschef på Jordbruksverket, och med Evamari Lewin, ordförande på Sveriges Veterinärförbund. Karl intervjuade Dahlén och Helena intervjuade Lewin.

Artiklar:

Vi har tillsammans bollat fram vilka artiklar vi vill ha med i examensarbetet. Alla artiklar har passerat flera gånger genom oss båda två. Om en av oss skrivit den huvudsakliga delen av en text har den andre gjort en mer eller mindre hård omarbetning. Alla ingresser har vi jobbat med ihop. Vi har försökt söka feedback utanför gruppen. I slutskedet satte vi särskilt värde till Jonna Burén som diskuterade med oss och kritiserade artiklarna, vid och efter rad-för-rad-genomgången.

Målgrupp och publicering

Inledningsvis hade vi visionen av att examensarbetet skulle ta formen av ett långt reportage som skulle passa i ett magasin av Filters format, alltså en reportagedröm som vi är långt ifrån ensamma att ha: tanken om att skriva långt och köttigt med mycket känsla. Men i ett tidigt skede inledde vi ett samarbete med Göteborgs-Posten som starkt kom att präglade våra texter. Det är möjligt att vi i våra försök att "tänka GP" ett tag till och med fastnade i att försöka krysta fram nyhetsvinklar, något som vi sedan försökte frångå för att i stället rör oss tillbaka i riktning mot att vara skildrande. Dock har vi hållit fast vid att inte skriva för långt. Om man plockar ut ett par artiklar ska de kunna publiceras tillsammans i ett paket.

Efter lite reflektion bestämde vi oss för att vi skulle göra ut projektet för två parallella målgrupper, vilket resulterat i en slutprodukt och en bilaga. Vi kan kalla dem exjobbssprodukten och GP-produkten.

Exjobbssprodukten har mer av en reportagekänsla, texterna är något längre och skulle kunnat publiceras exempelvis i tidningen Land. Vi har dock redigerat ut det i stilen av ett samhällsmagasin, typ Arena. Detta helt enkelt för att vi tycker det är betydligt snyggare.

När det gäller tecken landar exjobbssprodukten artiklar på följande: Reportaget om homeopatbonden Bernt, 5600 tecken
Artikel om enkäten, 1300 tecken
Reportage om homeopaten Ulla, 2500 tecken
Varför anmäler veterinärerna inte, 2400 tecken
Konflikten homeopater veterinärer, 2700 tecken
Han riskerar veterinärlegitimationen, 2600 tecken
Utöver detta finns det faktarutor och grafik.

I GP-artiklarna fokuserar vi på en tänkt GP-läsare. Artiklarna är relativt korta men uppslaget med dragarbilder gör reportaget passande som helgläsning. Eftersom vi var tvungna att ge upp tanken på renodlade nyhetsvinklar består lockelsen i att läsa om något som är nytt för många stadsbor, nämligen att djurhomeopati är något som finns och används av lantbrukare. Robin Aron Olssons fina bilder från Bernt Samuelssons gård är förmodligen det som för in läsaren i artikeln. Artikeln om Bernt som är lantbrukare och homeopat publiceras första dagen på ett uppslag tillsammans med en grafik om vad homeopati är och tillhörande faktarutor. Dagen efter följer vi upp det med en publicering som blottar att det finns en konflikt även veterinärer emellan, en mer renodlad nyhetstext. En faksimil från föregående dag gör att bildjobbet återigen skymtar fram.

När det gäller tecken landar GP-artiklarna på följande: Reportaget om Bernt Samuelsson, 3000 tecken (dag 1)
Artikeln om vår enkät, 1200 tecken (dag 1)
Artikeln om homeopatveterinären, 2600 tecken (dag 2)

Bilaga 1

Webbenkät till veterinärerna

1. Omfattar din verksamhet häst och/eller lantbrukets djur?

Ja
Nej

2. Ange i vilket län din arbetsplats är belägen:

Stockholm	Uppsala
Södermanland	Östergötland
Jönköping	Kronoberg
Kalmar	Gotland
Blekinge	Skåne
Halland	Västra Götaland
Värmland	Örebro
Västmanland	Dalarna
Gävleborg	Västernorrland
Jämtland	Västerbotten
Norrbottn	Annat

3. Har du i din yrkesutövning de senaste två åren påträffat djurägare som använt sig av homeopatiska metoder (gäller häst och lantbrukets djur)?

Ja
Nej
Osäker

4. Baserat på dina kontakter med djurägare, hur uppfattar du att användningen/intresset för homeopati förändrats de senaste fem åren (avser häst och lantbrukets djur)?

Användningen/intresset har:

Ökat
Varit oförändrat
Minskat
Ingen uppfattning

5. Har du de två senaste åren personligen konfronterats med lidande hos djur förorsakat av behandling med homeopati (avser häst och lantbrukets djur)?

Ja
Nej
Ingen uppfattning

6. Frivilliga uppgifter, jag godkänner att bli kontaktad för närmare upplysningar. Lämnar du fälten tomma förblir du anonym.

Bilaga 2

Lista över kontaktade djurskyddshandläggare på landets länsstyrelser.

Namn	mail (@lansstyrelsen.se)	Länsstyrelse
Agneta Hermansson	agneta.hermansson	Stockholm
Anna Kanstrup	anna.kanstrup	Kronoberg
Anna Sörlin	anna.sorlin	Dalarna
Annika Hallin	annika.hallin	Jämtland
Carola Eriksson	carola.eriksson	Värmland
Charlotte Fredriksson	charlotte.fredriksson	Örebro
Conny Månsson	conny.mansson	Halland
Elisabeth E Karlsson	elisabeth.e.karlsson	Hultsfred, Oskarshamn, Vimmerby, Västervik
Erika Blank	erika.blank	Västernorrland
Hanna Heyl	hanna.heyl	Kalmar
Jaana Malmberg	jaana.malmberg	Norrbottn
Jenny Lilja	jenny.lilja	Blekinge
Joel Selberg	joel.selberg	Västerbotten
Josefina Nordström	josefina.nordstrom	Västmanland
Maria Tarlowska	maria.tarlowska	Jönköping
Mattias Gårdlund	mattias.gardlund	Skåne
Mona Rønning	mona.ronning	Gävleborg
Mårten Danielsson	marten.danielsson	Gotland
Sarah Hamilton	sarah.hamilton	Östergötland
Sofia Fridh	sofia.fridh	Uppsala
Ulrike Segerstedt	ulrike.segerstrom	Sörmland
Jenny Karlsson	jenny.karlsson	Västra Götaland
Jenny Möller	jenny.moller	Västra Götaland
Hans Borgvall	hans.borgvall	Västra Götaland
Eva Lindström	eva.lindstrom	Västra Götaland